

ИВО АНДРИЋ

мост • касаба • историја • човек • трајање

НА ДРИНИ ЋУПРИЈА

Може ли мост бити главни јунак романа?

- људи долазе, старе и нестају
- царства се смењују, обичаји се мењају
- мост остаје место памћења, сусрета и страдања
- све приче добијају смисао у односу на ћуприју

На Дрини ћуприја

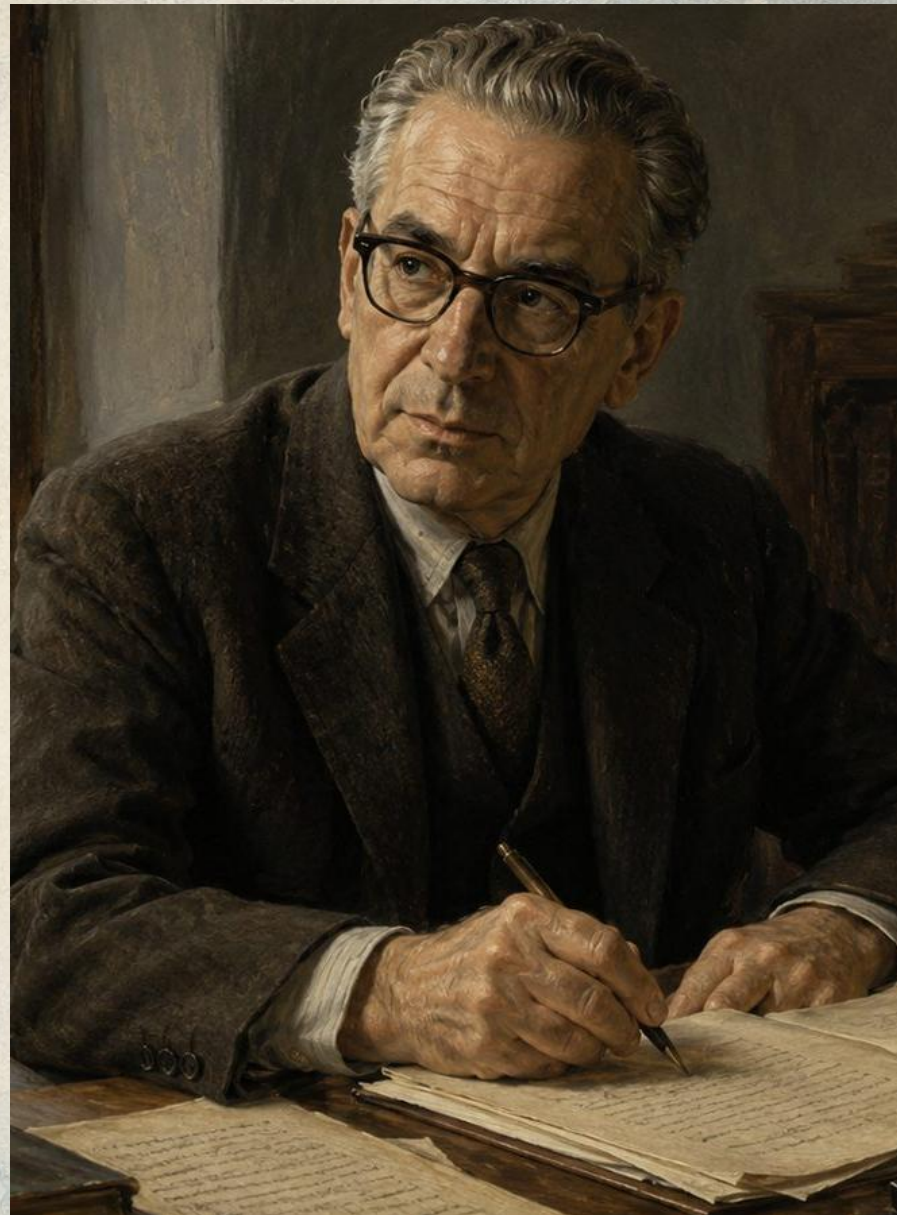
Увод: Андрић и роман

живот писца, Нобелова награда и место романа у Андрићевом опусу

ИВО АНДРИЋ – ЖИВОТНИ ПУТ

од вишеградског детињства до европског писца

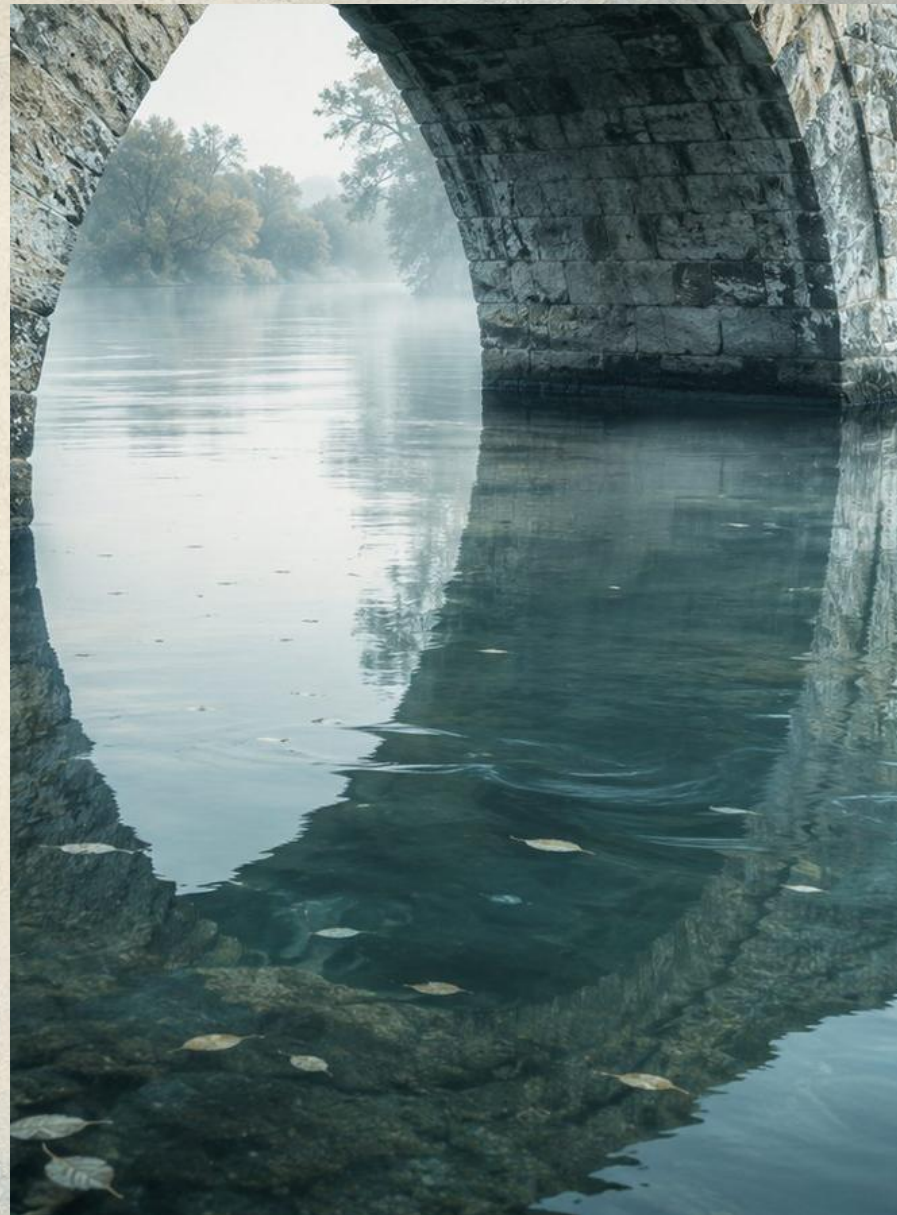
- рођен **9. октобра 1892.** у Долцу код Травника; рано детињство везује за **Вишеград**;
- школовао се у **Сарајеву, Загребу, Бечу, Кракову и Грацу**;
- после Сарајевског атентата аустроугарске власти га хапсе као припадника **Младе Босне**; део рата проводи у затвору и интернацији;
- после Првог светског рата улази у **дипломатску службу** Краљевине СХС/Југославије;
- током Другог светског рата живи **повучено у Београду** и пише своја најзначајнија дела;
- умро је **13. марта 1975.** у Београду.

ОД ПИСЦА ДО НОБЕЛОВЦА

врхунац једног мирног, али моћног приповедања

- рано се јавља лирском прозом: ***Ex Ponto*** и ***Немири***;
- **1945.** објављује три велика прозна дела: ***На Дрини ћуприја***, ***Травничка хроника*** и ***Госпођица***;
- **1954.** настаје и ***Проклета авлија***, једна од најснажнијих приповедних целина српске књижевности;
- **1961.** добија Нобелову награду за књижевност;
- у образложењу награде истакнута је ***епска снага којом је обликовао људске судбине повезане са историјом своје земље.***

ИВО АНДРИЋ И МИЛИЦА БАБИЋ

љубав, стрпљење и тиха страна живота нобеловца

МИЛИЦА БАБИЋ АНДРИЋ (1909–1968)

- рођена је у Босанском Шамцу; школовала се у Бечу и Паризу;
- била је **прва школована српска костимографкиња и професорка**;
- у Народном позоришту у Београду радила је од 1930. до 1960. и обликовала костиме за стотине представа, опера и балета.

АНДРИЋ И МИЛИЦА

- упознали су се тридесетих година у кругу дипломатије и београдског позоришта; Милица је тада била удата за Ненада Јовановића, Андрићевог пријатеља; **њихова блискост дуго остаје уздржана и достојанствена**;
- после Ненадове смрти, **Андрић и Милица се венчавају 1958. године**; она је уз њега и у време Нобелове награде 1961;
- њена смрт 1968. године оставља дубок траг у Андрићевом

АНДРИЋ И БОСНА

простор који постаје књижевност

- Вишеград, Дрина и Босна нису само места радње, већ темељ Андрићевог књижевног света;
- од детињства посматра живот различитих вера, народа и култура на истом простору;
- посебно га занимају границе: између Истока и Запада, прошлости и садашњости, човека и историје;
- мостови, путеви, касабе, ханови и затвори постају симболична места сусрета, сукоба и трајања;
- зато у његовој прози „мали” човек често најдубље открива смисао великих историјских промена.

На Дрини ћуприја

Мост, капија и симболика

простор романа, грађевина, симбол и место колективног живота

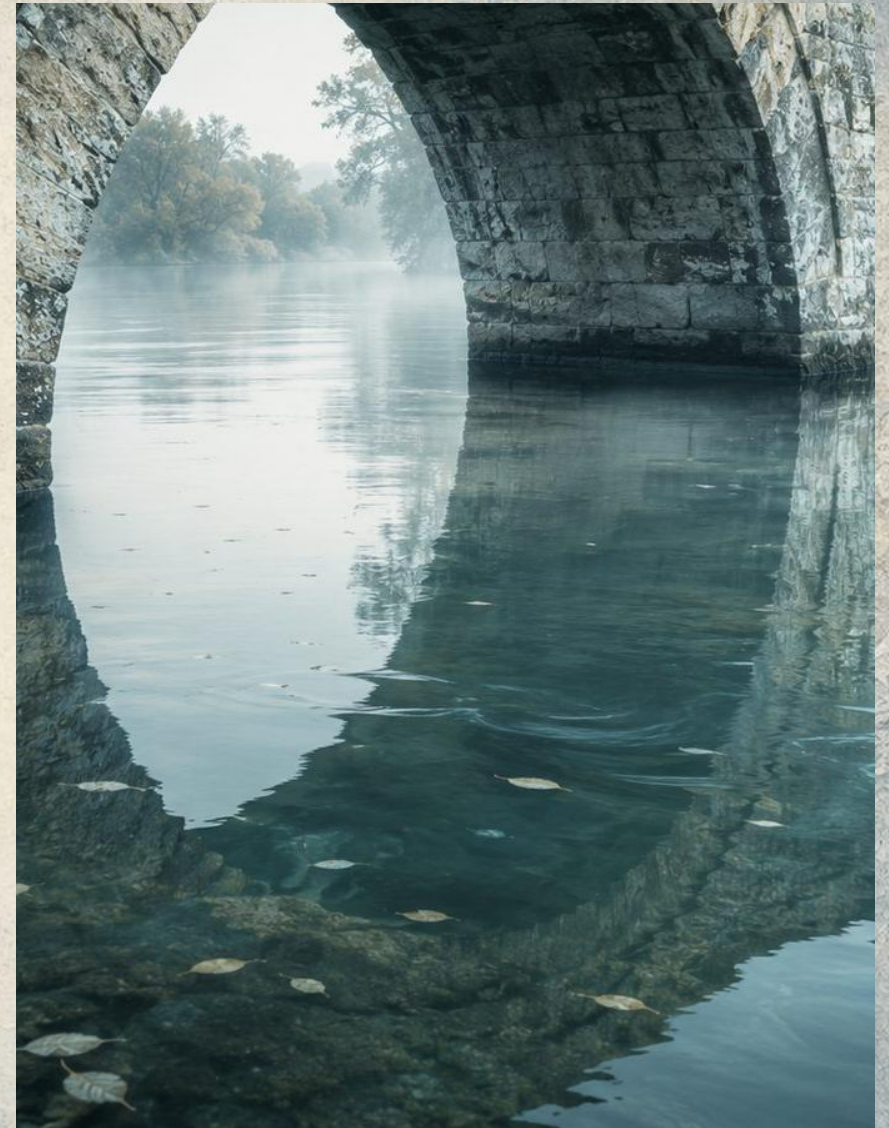
Где се све радња дешава?

- Простор романа је **Вишеград и мост на Дрини** — тачка на којој се укрштају путеви, војске, трговина и судбине.
- **Дрина** није само река: она је граница, опасност, огледало времена и неми сведок људских драма.
- **Касаба** је мали свет у коме се виде велики историјски преломи: османска власт, аустроугарска окупација, модернизација и рат.
- Све што је далеко — царевина, престоница, политика — на крају стигне до моста.

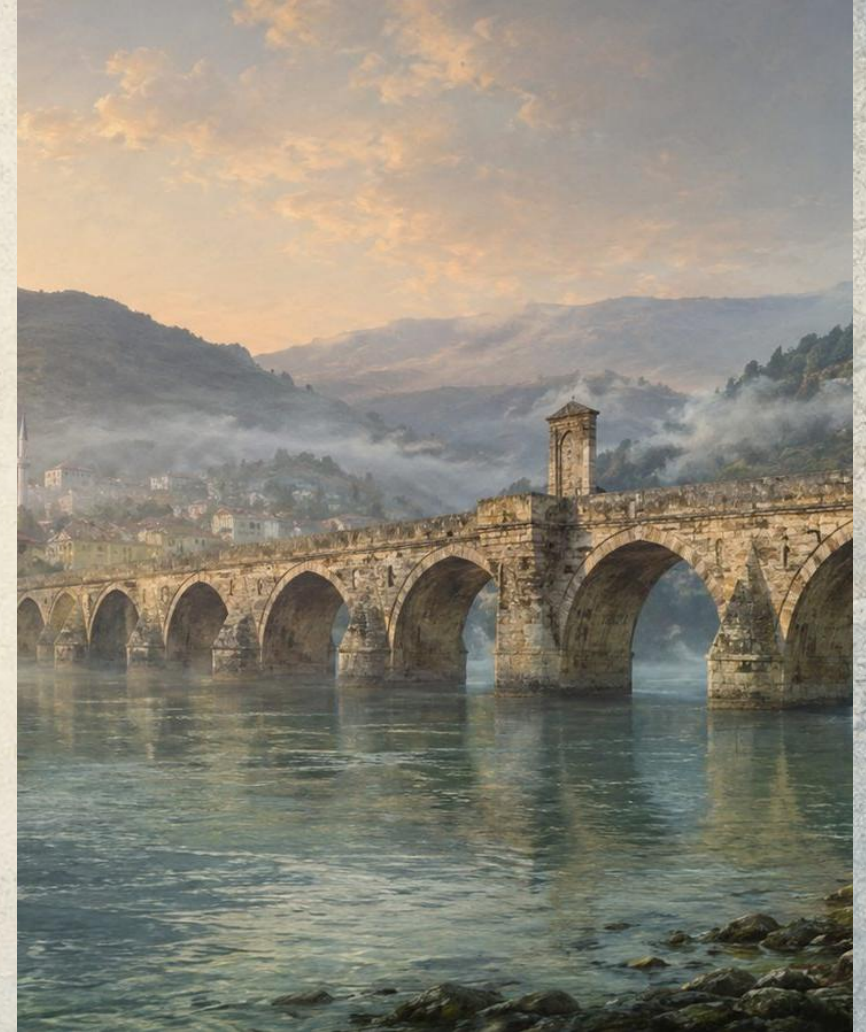
Зашто је мост толико важан?

- Мост је грађевина, али и **симбол реда који човек покушава да унесе у хаос природе и историје.**
- Спаја две обале, али открива и разлике између светова који се на њему сусрећу.
- На њему се разговара, тргује, чека, игра, страда, машта и опрашта.
- **Мост је симбол трајања које пркоси кратком људском веку, симбол лепоте и склада, симбол етичког и естетског схватања живота да иза себе свако мора оставити траг: духовни или материјални.**

Опис моста

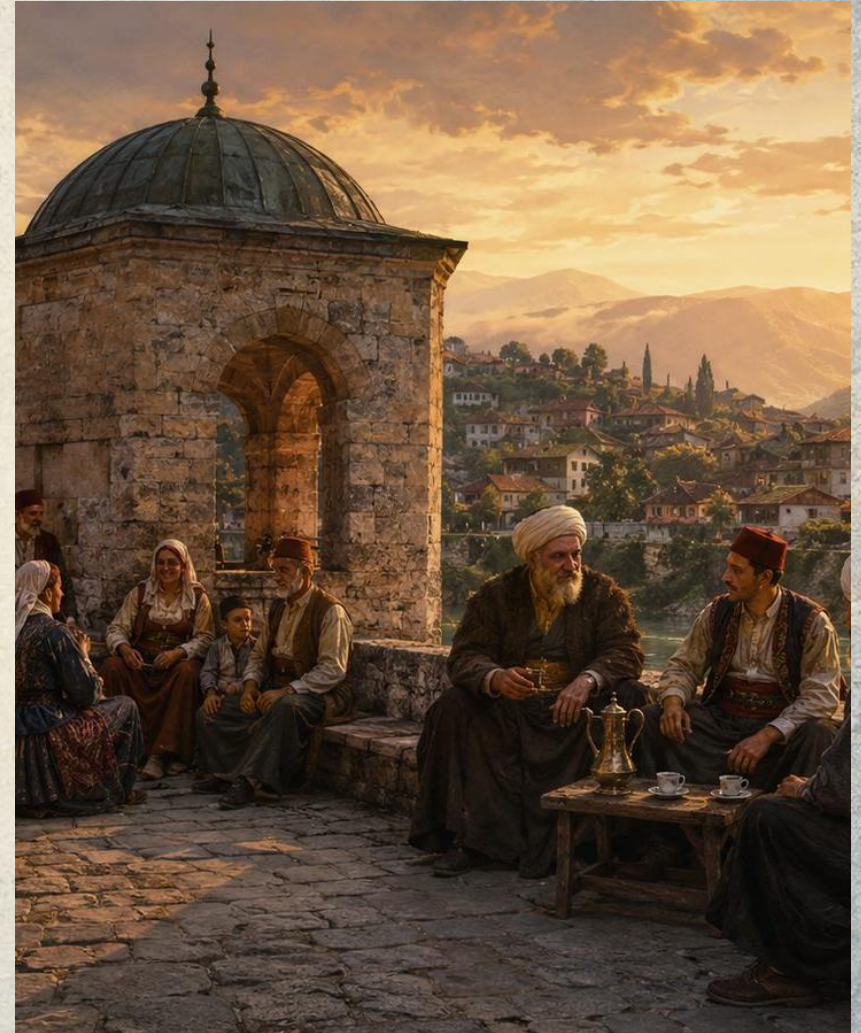
- велики **камени** мост на Дрини, складно срезан, са **једанаест лукова**
- **середина је проширена у капију** — две терасе на којима касаба разговара, чека, суди и памти
- на мосту је **тарих**, бела мермерна плоча са натписом о градитељу и времену подизања
- **чесма** са каменим змајем
- мост је око **две стотине и педесет корака дугачак, а широк око десет корака.**
- *Стога је прича о постању и судбини моста у исто време прича о животу касабе и њених људи, иза нараштаја у нараштај, исто као што се кроз сва причања о касаби провлачи и линија каменог моста на једанаест лукова, са капијом, као круном, у средини.*

Андрићев доживљај мостова

- у есеју „**Мостови**“ Андрић мостове види као најбоље и најопштије људске грађевине
- мост није само пут преко воде: **он је човекова потреба да савлада неред, страх, смрт и бесмисао**
- мотив моста јавља се и у приповеци „**Мост на Жепи**“, па га треба читати као један од Андрићевих кључних симбола

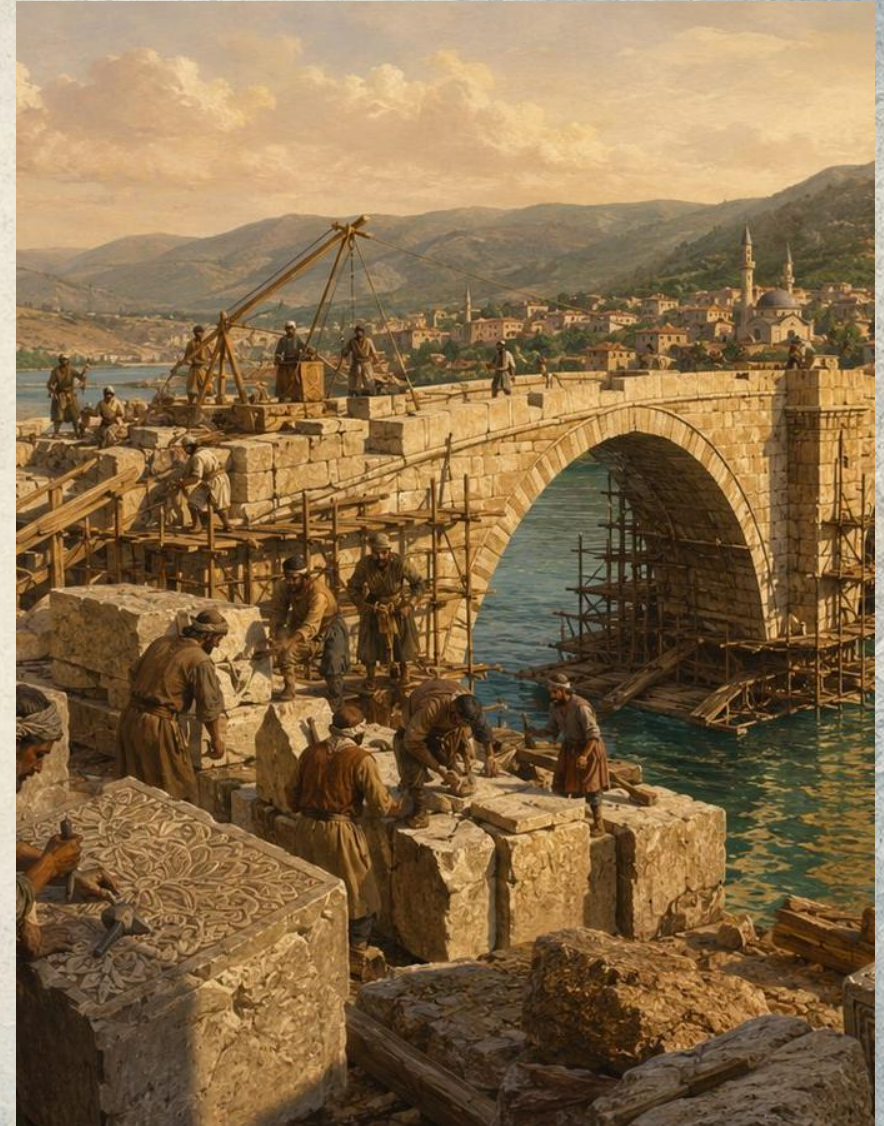
Од свега што човек у животном нагону подиже и гради, ништа није у мојим очима боље и вредније од мостова.

Како је роман грађен?

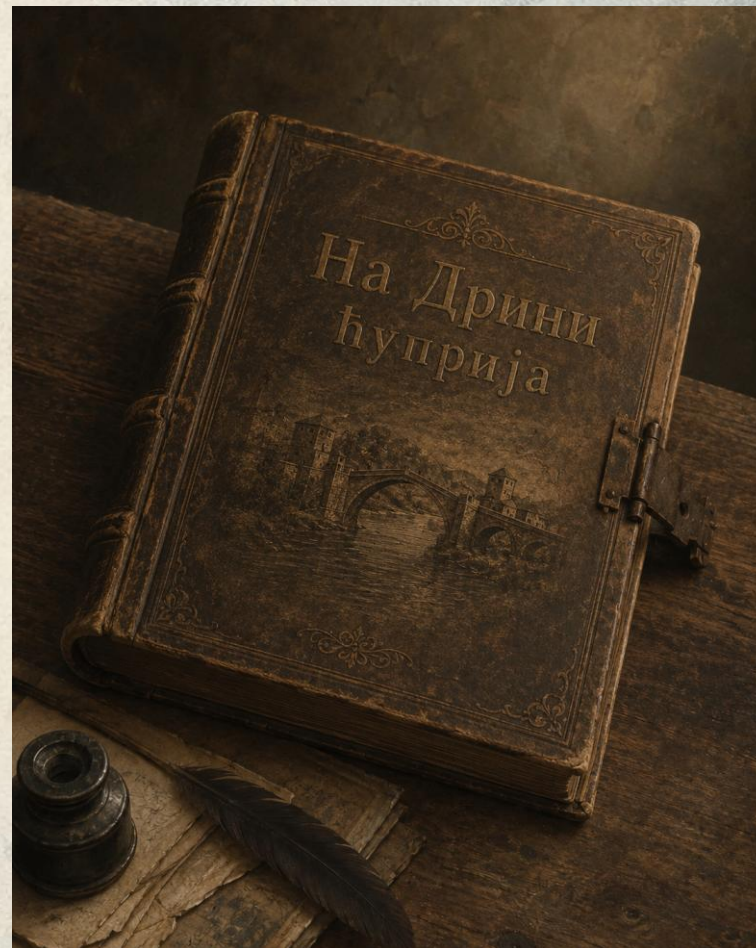
- Нема класичне фабуле са једним централним јунаком и једним сукобом.
- Композиција је хроничарска: епизоде се нижу кроз векове, али их повезују мост, Дрина и касаба.
- Свака прича има сопствени заплет, али и шири смисао: показује однос човека према власти, страху, судбини, љубави или промени.
- Приповедач је смирен, објективан, али често дубоко ироничан и трагичан у начину на који гледа човека.

Роман је мозаик: сваки камен има своју причу, али тек заједно стварају мост.

Роман-хроника

- по временском распону, смењивању епоха и низу судбина дело је **хроника**
- по уметничком обликовању, симболици и дубини ликова — **роман**
- **нема једног централног јунака и један главни заплет:** главни јунаци су мост, касаба, време и прича
- Најтачније одређење: **роман-хроника**

Временска линија романа

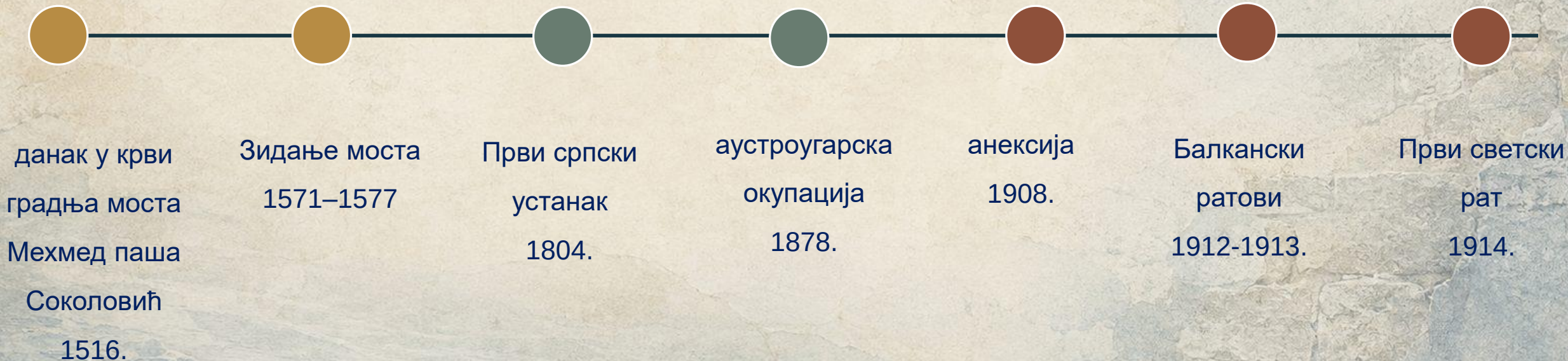
Колико векова је смештено у овај роман?

4 века: од 1516. до 1914.

XVI век

XVII–XVIII век

XIX век

Четири епохе и 24 поглавља

- **I епоха:** турска владавина — **1–8.** поглавље
- **II епоха:** аустроугарска владавина — **9–16.** поглавље
- **III епоха:** анексиона криза и балкански ратови — **17–20.** поглавље
- **IV епоха:** Први светски рат — **21–24.** поглавље

Композиција је низ епизода, али их држе заједно: мост, капија, Дрина, касаба и историјско време.

Временска оса – роман хроника

Мост као сведок времена, судбина и људи.

На Дрини ћуприја

I • Почетак: траума и градња

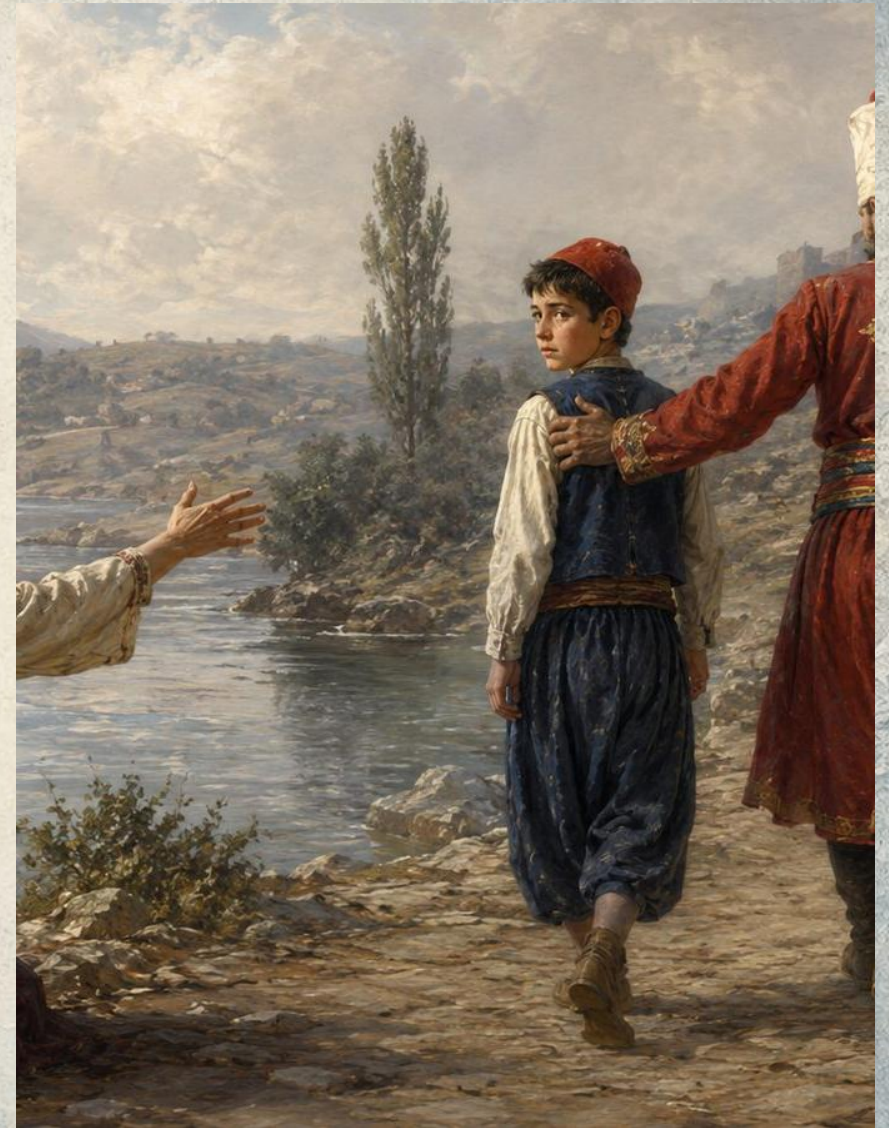
од дечака одведеног данком у крви до велике царске грађевине

I епоха: шта се дешава у 1–8. поглављу

- 1. поглавље: опис Дрине, Вишеграда, моста и легенди о његовом постању
- 2. поглавље: данак у крви; будући Мехмед-паша носи трауму одвајања; јавља се замисао моста
- 3–4. поглавље: градња, кулук, Абидага, Радисав са Уништа, набијање на колац, завршетак моста и хана
- 5. поглавље: Даутхоџа Мутевелић, хан, пропадање и велика поплава
- 6. поглавље: буна у Србији, чардак на мосту, погубљења
- 7. поглавље: Салко Ћоркан; куга и колера
- 8. поглавље: Фата Авдагина, Наил Хамзић, Вељи Луг и Незуке

Мехмед-паша Соколовић

- У основи романа стоји **историјска личност великог везира Мехмед-паше Соколовића, пореклом из ових крајева.**
- Андрић наглашава дубоку рану детињства: одвајање од породице и завичаја данком у крви.
- Градња моста може се разумети као покушај да се лична траума претвори у нешто трајно и опште.
- Мост тако настаје из бола, али постаје добро целе заједнице.

Данак у крви

- Данак у крви није само историјски податак, него **почетна емоционална рана романа**.
- Дете је ишчупано из породице, језика и завичаја, али управо тај губитак покреће потребу за трајањем.
- Мост је зато истовремено знак моћи царства и знак човечје жеље да нешто превазиђе пролазност.

Код Андрића историја увек има људско лице — најчешће лице онога ко страда.

Мехмед-паша: историјска личност и Андрићев јунак

- **историјски:** српско дете из Соколовића, одведено данком у крви, постаје велики везир Османског царства
- **задужбине:**
 - ✓ вишеградски мост
 - ✓ чесма Мехмед-паше Соколовића на Калемегдану у Београду
 - ✓ Арсланагића мост у Требињу
 - ✓ мост на Жепи
- **важно за српску историју:** његов политички утицај традиционално се доводи у везу са **обновом Пећке патријаршије 1557. године**

*Историја зна везира; роман открива дете које је у њему
остало рањено.*

Од замисли до градње

- Мост је наручен као царска, монументална грађевина: он треба да савлада реку и повеже путеве.
- Градња у роман уводи свет власти, надзора, принуде, рада и страха.
- Народ не види одмах „велику идеју“, него терет, кулук, намет и опасност.
- Тако Андрић супротставља визију трајања и цену коју обични људи плаћају за историјске пројекте.

„Црна пруга“ и смрт Мехмед-паше

Шта је то „црна пруга“ коју Андрић уводи код Мехмед-паше?

„Црна пруга“ није обичан бол, већ **симбол раздвајања: од мајке, завичаја, језика и првог идентитета**. Јавља се у тренуцима самоће, као унутрашњи ожиљак који време није избрисало. Мост треба да избрише скелу и мучно место одвајања, али не може потпуно да uklони бол.

Када и како ће настрадати?

Мехмед-паша умире у Истанбулу од руке прерушеног дервиша који је затражио милостињу. Када му је паша пришао, дервиш је извукао скривени нож и снажно га зарио у везиrove груди. Убицу су стражари одмах посекли на лицу места.

Тек што је караван-серај право прорадио и мост се прочуо по свету, Мехмедпаша је још једном осетио бол од »црног сечива« у грудима. И то последњи пут.

Ко све гради мост?

1. **Абидага** — први повереник: страх, присила, кулук, сумњичавост и насиље
2. **Тосун-ефендија** — неимар и стручњак градње; хладан, предан прорачуну и послу
3. **мајстор Антоније** — предводи далматинске клесаре, каменоресце и практичне радове
4. **далматински клесари и ужари, грчки дунђери и домаћа раја на кулуку**
5. **млади црнац Арапин** — трагична жртва градилишта - када су попустили конопци на дизалици, камени блок му је пригњечио доњу половину тела. Преминуо је у страшним мукама наочиглед мајстора Антонија, који му је од мостовског камена направио надгробни споменик.
6. **Арифбег, звани Мисирбаба** — после Абид-аге уводи строжи, али праведнији ред

Абид-ага: власт као суровост

Ко је био Абидага? Како је представљен? Како је текла градња моста под његовим надзором?

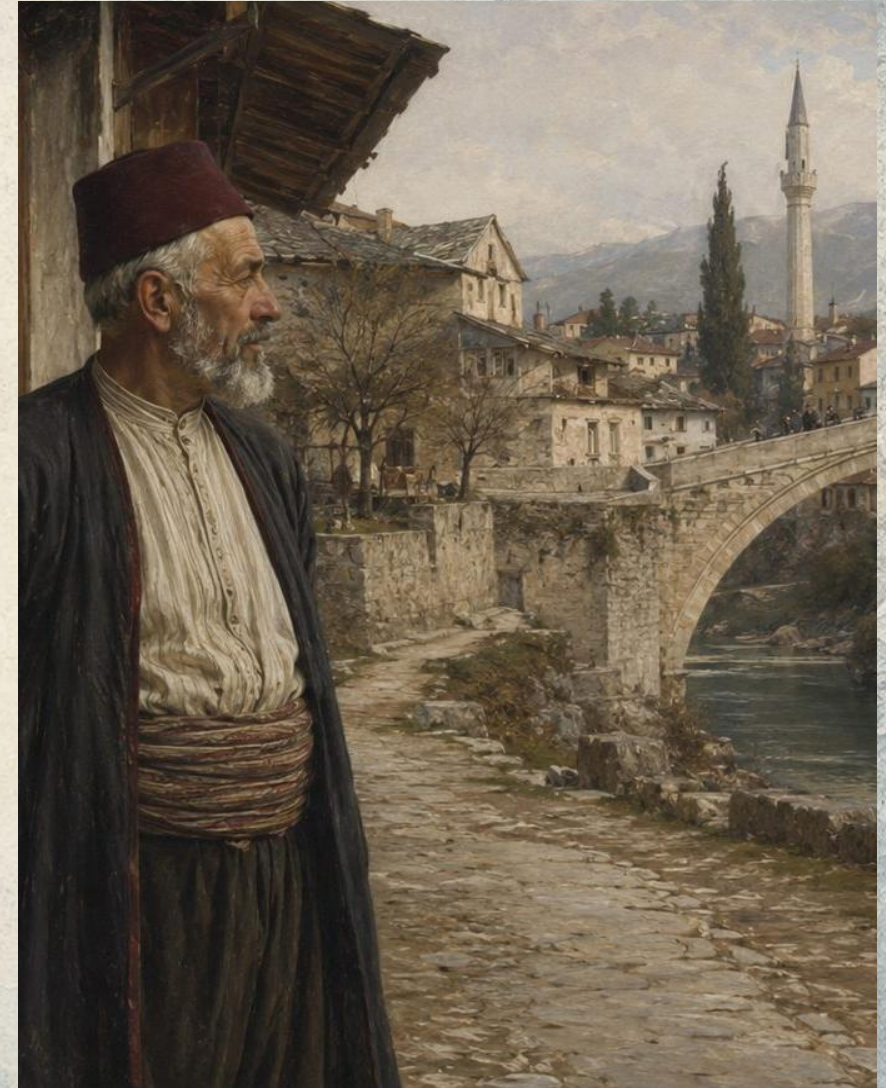
- Абид-ага је **први велики лик власти** у роману: строг, сумњичав, насилан и немилосрдан.
- ✓ Терао је локално становништво на **кулук** (присилан, бесплатан рад). Људи су морали да раде по највећој хладноћи и киши.
- ✓ Стално је сумњао да га сви поткрадају. На крају се испоставило да је управо он **закинуо и присвојио добар део новца** који је везир послао за исплату радника и материјала.
- ✓ Његов долазак у Вишеград **унео је страх** међу хришћане и муслимане подједнако, јер за њега људски живот није вредео ништа.

Који риквизит га описује? Зелени штап.

Радисав са Уништа

- Радисав је **лик отпора**: човек из народа који покушава да спречи градњу јер у њој види зло и несрећу.
- Он није представљен као политички вођа, него као усамљен човек који се супротставља сили већој од себе.
- Његово страдање је једна од најпотреснијих сцена романа и показује цену побуне у свету без милости.
- После смрти, Радисав прелази у легенду: народно памћење претвара страдање у причу која траје.

Радисав и виле бродарице

Радисав са Уништа ноћу руши оно што се дању изгради, ширећи причу о вили бродарици. Када је Абидага сазнао истину и ухватио Радисава, наредио је најстрашнију казну – набијање на колац наочиглед целог Вишеграда. **Тим чином је хтео да утера страх у кости свима који би и помислили да се побуне.**

Ко је Плевљак?

Плевљак полуди јер мора да командује језивом призору, а сам је могао бити набијен на колац.

Ко је Циганин Мерџан?

Циганин Мерџан извршава казну механички, без саосећања; Абидага му је обећао додатну награду од неколико гроша ако осуђеник преживи до вечери.

На Дрини ћуприја • Иво Андрић

Набијање на колац

Низ колац је текао само слаб млаз крви. човек је био жив и свестан. Слабине су му се дизале и спуштале, жиле на врату куцале, очи су колутале споро али непрестано. Кроз стиснуте зубе навирало је отегнуто режање у коме су се тешко разабирале поједине речи: – Турци, Турци... – грцао је човек са коца. – Турци на ћуприји... да паски скапавате... паски помрете!..

Шта у судбини Абидаге представља својеврсну правду за Радисављево смрт?

Када је откривен, није само смењен, већ је морао да врати сваки новчић, а умро је у тешкој беди и забораву.

Откуп тела и сахрањивање

Ко и како сахрањује Радисава?

После Радисављеве смрти, Абидага наређује да га скину са колца и „баце псима“. Тада радници скупљају седам гроша и бирају тројицу сељака да преговарају са Мерџаном.

Мерџан се у почетку плаши Абид-аге и одбија, али на крају пристаје за седам гроша. Он ће формално извршити наређење — пренети Радисављево тело на леву обалу Дрине и оставити га крај пута тако да сви могу да виде да је бачено псима. Тројица сељака ће се сакрити у шипражју и сачекати да падне потпуни мрак. Три гроша добија унапред, а четири након обављеног посла. Када Мерџан оде, појављују се пси, а сељаци их из заклона гађају камењем и терају од тела. Кад су се уверили да више нико неће проћи, Радисављево тело стављају на даске и односе у једну скривену удолину. Тамо копају дубок гроб и затрпавају га тако да не остане никаква видљива хумка.

На Дрини ћуприја

Легенде и народно памћење

како касаба претвара историју у причу, мит и предање

На Дрини ћуприја • Иво Андрић

Легенда као народно памћење

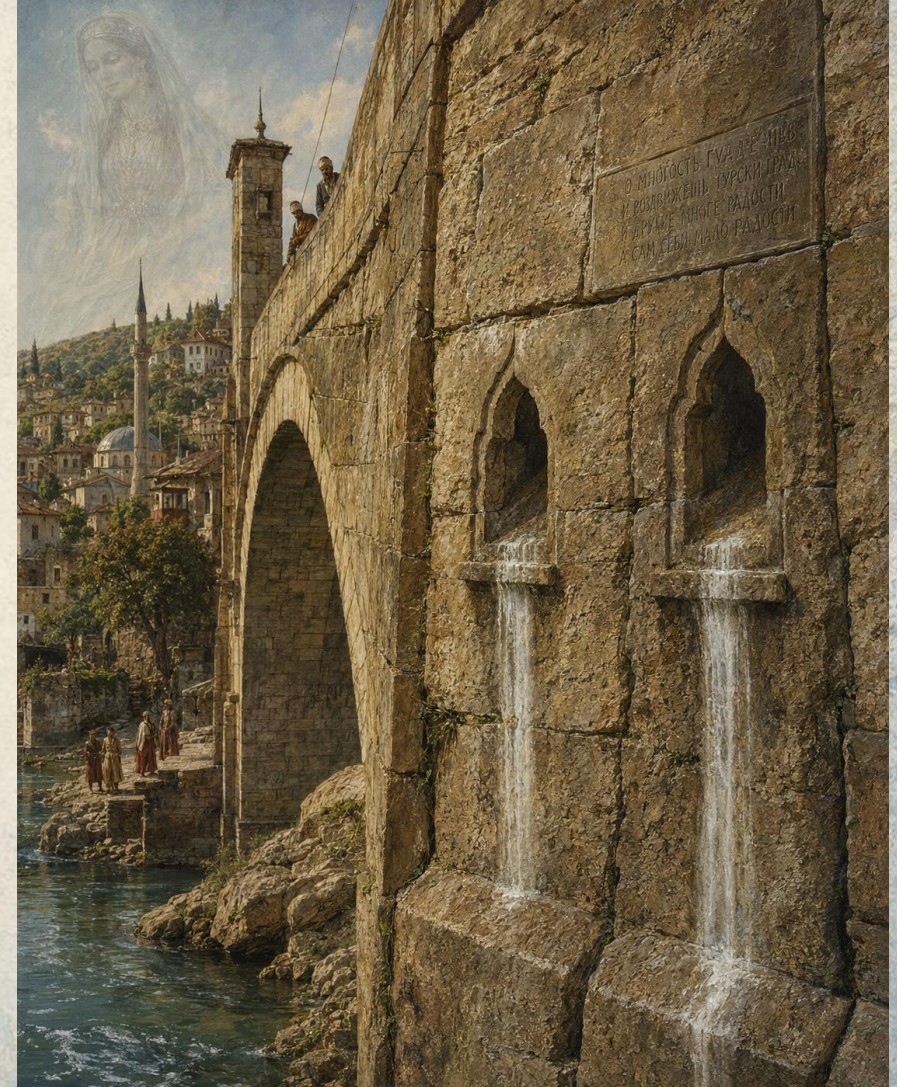
- Народ не памти историју као архиву, него као причу, гласину, легенду и страх.
- Радисав, вила, Црни Арапин и друга предања показују како касаба објашњава оно што не може рационално да савлада.
- Легенда није супротност истини: она открива како људи осећају историјску стварност.
- Тако Андрић у исти роман уноси **и документарност и митско памћење.**

Историја бележи шта се догодило; легенда бележи како је народ то преживео.

Вила бродарица, Стоја и Остоја, Илинка

- **Вила бродарица** је водено биће које не дозвољава да се река укроти и премости без жртве. Та жртва је углавном била људска: млада девојка неукраљане душе или близанци симболичних имена, **Стоја и Остоја** (или Стоја и Стојан из песме *Зидање Скадра*), која у свом корену имају глагол остати, опстати.
- **Илинка** тражи мртворођене близанце јер јој је речено да су узидани у мост. Млечни трагови и отвори у стубовима постају симбол мајчинства и живота који траје и после жртве

Трагови копита у камену

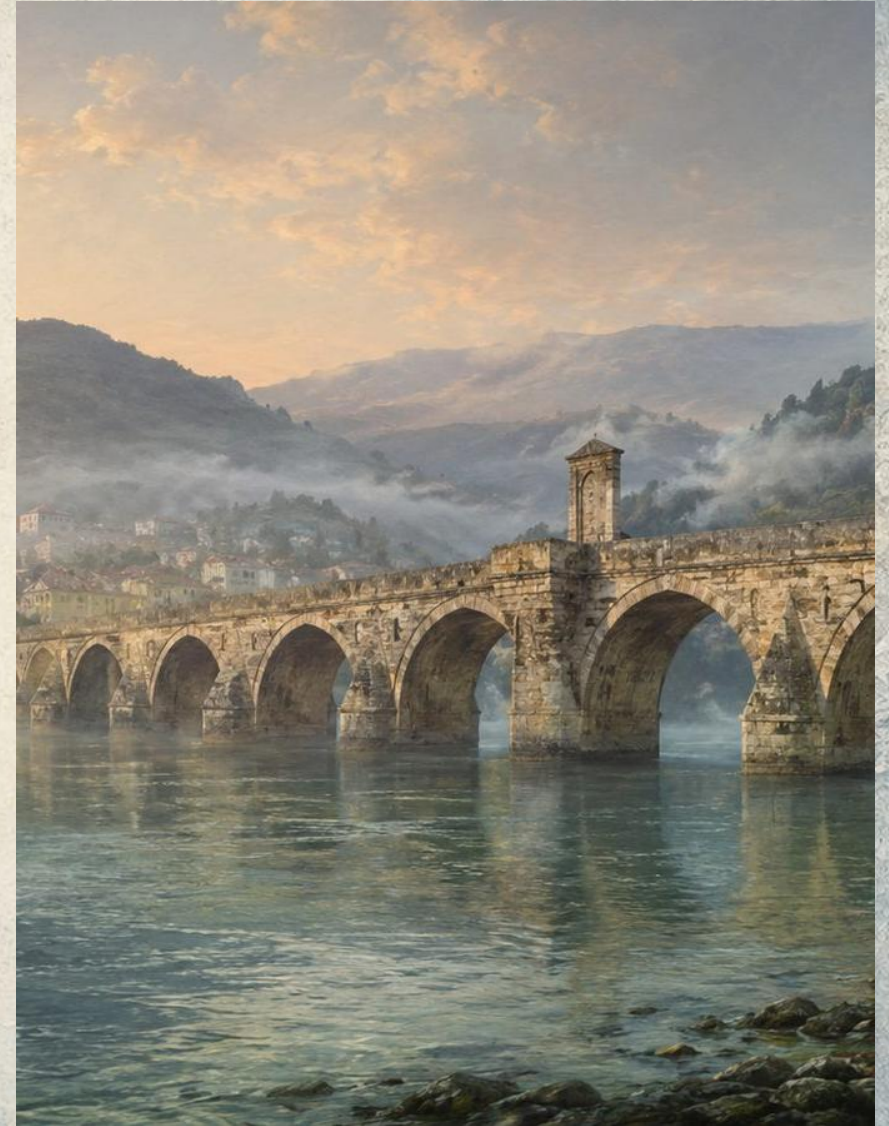
Узводно од моста, на стрмој обали од сивог кречњака, са једне и са друге стране, виде се округле удубине, све две по две, у правилним размацама, као да су у камен урезани трагови копита неког коња натприродне величине; Само, за српску децу то су трагови Шарчевих копита....А турска деца знају да то није био Краљевић Марко нит, је могао бити ..., него Ђерзелез Алија...

Завршетак градње: мост улази у живот

- Када је мост завршен, он престаје да буде само градилиште и постаје средиште заједнице.
- Камена грађевина мења географију касабе: лакше се прелази, путује, тргује и сусреће.

Мост је завршен, али његова права прича тек почиње.

Даутхоџа Мутевелић

- Даутхоџа Мутевелић је каснији **мутевелија везирове задужбине**, у време када хан већ пропада
- Када приходи пресахну, он га одржава платом, прилозима, радом и тврдоглавом вером у дужност; сам крпи кров, чисти двориште, поправља оно што се више не може заиста спасити.

Како ће умрети?

- Кад већ није могао да плаћа надничаре, он је сам, онако стар, својим рукама плевио коров око хана и вршио мање оправке на згради. Тако га је и смрт затекла, једног дана кад се био испео да поправи попузли цреп на крову...”

Велики поводањ: вода као испит касабe

У 5. поглављу велика поплава прекида свакодневни живот и показује немоћ човека пред природом. Дрина и Рзав се изливају, вода расте и угрожава куће, дућане и мостовски простор.

Ко буди касабу? Где се склања становништво?

- Касабу буди **коњ Суљаге Османагића**: животињски страх први осећа опасност.
- Становништво се склања на узвишења, нарочито ка Мејдану.
- У заједничкој несрећи на тренутак слабе верске и друштвене разлике.

Дрвени чардак и погубљења на ћуприји

У 6. поглављу одједи Првог српског устанка стижу и у Вишеград. На мосту се подиже дрвени чардак: ћуприја постаје место надзора, страха и казне.

Ко је погубљен и зашто?

- **Јелисије**, старац који прелази мост у забрањено време, постаје једна од првих жртава
- **Миле**, српско момче, такође страда на мосту јер је певао песму о Карађорђу
- страда и **поп Михаило** у таласу одмазде и мржње према Србима

Шта ће уништити тај дрвени чардак?

- Када буна јењава, чардак губи значај. Једне ноћи, због заборављене свеће, изгореће до темеља, а капија ће поново постати место окупљања и разговора.

Сеобе и болести

У 6. поглављу Андрић показује како **куга и колера** мењају живот касабе. Када се у Сарајеву појави зараза, Вишеград се затвара, а капија постаје место контроле и карантина. **Како изгледа касаба тада? Шта раде са писмима?**

- путници из заражених крајева враћају се са моста;
- роба се не прима;
- **писма** се дезинфикују димом миришљавог дрвета: хватају се клештима и држе изнад густог дима пре него што се проследе;
- заптије верују да их од заразе штите ракија и бели лук;
- строги Салко Хедо никога не пропушта, док се неке млађе заптије понекад могу подмитити.

Када епидемија прође, живот се поново враћа на капију — несреће пролазе, а мост остаје.

Фата Авдагина: лепота и немогућност избора

- Фата је један од најтрагичнијих женских ликова у роману: лепота, понос и ћутање спојени су у једној судбини.

У Вељем Лугу живи лепа Фата, а у Незукама син јединац, Наил.

Дабогда те Мустајбег Хамзић из Незука невестом звао.

Хоће, кад Вељи Лугу Незуке сиђе.

Пошто ју је отац обећао сину Мустај-бега, нашла се у безизлазној ситуацији. На дан венчања, када су дошли до капије (софе) на средини моста, она се попела на камену ограду и скочила у Дрину. Тако је у исти мах **испунила очеву вољу (јер су је довели до пола пута) и своју реч (јер њена нога никада није крочила у Незук).**

У којој песми се појављује мотив смрти на својој свадби?

Хасанагиница

Фата Авдагина: анализа лика

Шта видимо у фабули?

- лепоту која постаје терет
- очеву реч као обавезу
- брак без личног пристанка
- ћутање као знак унутрашње одлуке

Шта је дубље значење?

- судар појединца и патријархалног закона
- слобода сведена на трагичан избор
- мост као место прелаза из живота у легенду
- лепота која не спасава него привлачи несрећу

Она не може да промени свет у ком живи, али може да одбије да буде део брака који доживљава као неслободу.

На Дрини ћуприја

II • Капија и касабa

мост као позорница свакодневног живота, разговора, страха и наде

Капија: срце моста

Шта капија представља касаблијама?

- Капија је проширење на мосту, али у роману постаје духовни центар Вишеграда.
- Ту се људи састају, одмарају, разговарају, оговарају, преговарају и чекају вести.
- Капија је истовремено јавни простор, позорница и судница народног мишљења.
- Ко разуме капију, разуме зашто мост није само архитектура него начин живота.

Касаба као колективни јунак

Ко су касаблије?

- Вишеградска касаба није позадина, него колективни лик са сопственим навикама, страховима и памћењем.
- Њени становници различито реагују на исте догађаје: неко се прилагођава, неко ћути, неко пркоси, неко страда.
- У том колективном јунаку налазе се и хришћани, муслимани, Јевреји, трговци, деца, жене, путници и чиновници.

Време у роману

- Време није само редослед година, већ сила која мења језик, одећу, власт, навике и односе међу људима.
- **Појединац живи кратко; касаба памти дуже; мост памти најдуже.**
- Због тога је роман истовремено хроника и филозофија пролазности.

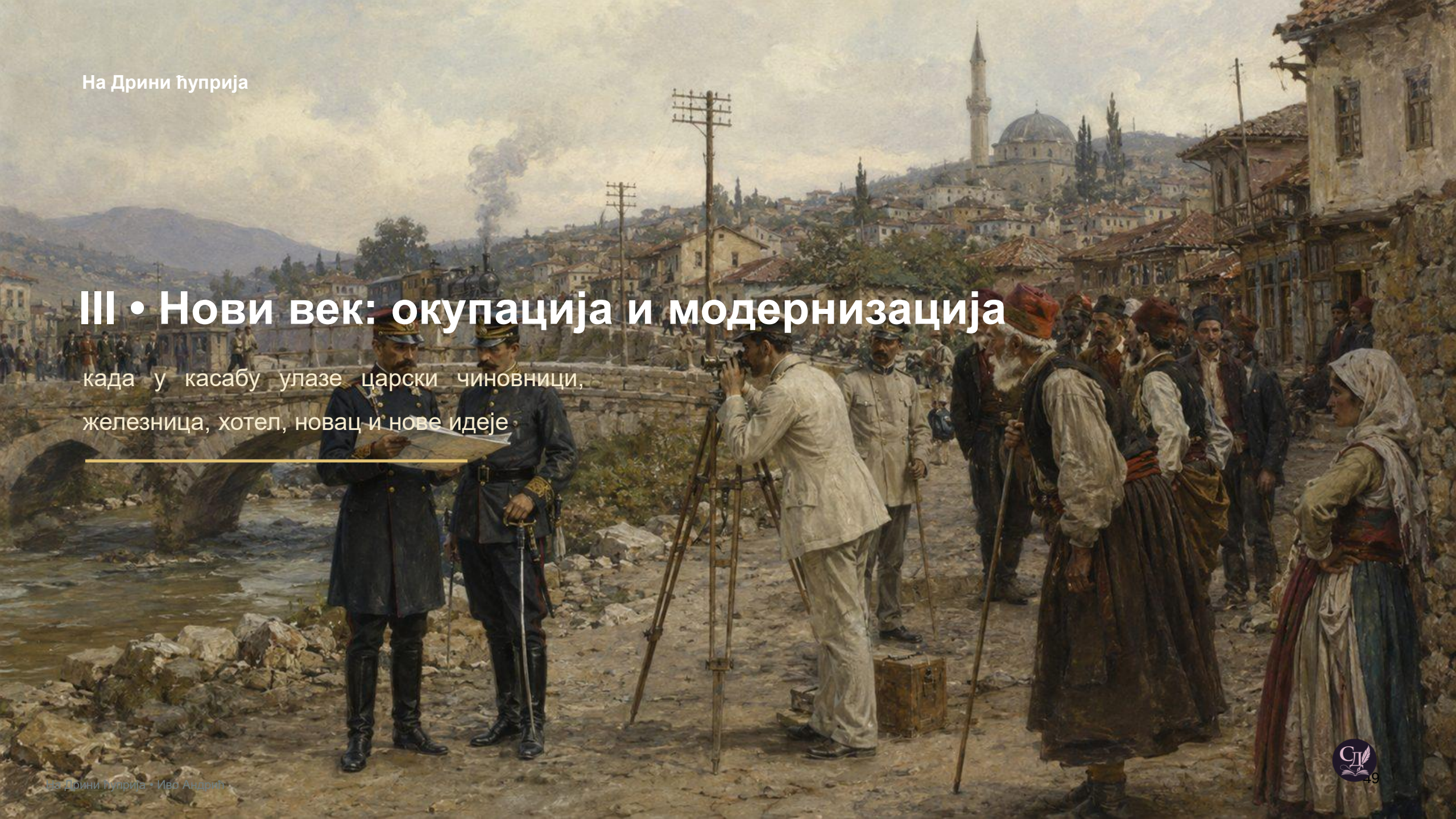
У овом роману време је најмишћивији, али најмоћнији јунак.

На Дрини ћуприја

III • Нови век: окупација и модернизација

када у касабу улазе царски чиновници,
железница, хотел, новац и нове идеје

1878: долазак Аустроугарске

Шта се мења?

Аустроугарска окупација у роман уноси велики историјски прелом: свет османске касабе више није исти. За неке становнике то је напредак; за друге је губитак старог реда и знак дубоке несигурности.

- у касабу долазе **војска, чиновници, инжењери, лекари**, нови закони и другачија дисциплина
- жене долазе на мост
- гради се **касарна**, уводи се **осветљење**, **чисте се улице**, **подиже хотел**, стижу новине и нови обичаји
- **железница** повезује Вишеград са ширим светом и мења старе путеве

Који ликови показују отворен отпор према новинама?

Шемсибег Бранковић и Алихоџа

На Дрини пуприја • Иво Андрић

ШЕМСИБЕГ БРАНКОВИЋ

стари поредак пред новим временом

- **Угледни бег из Црнче** — имућан, старински човек и старешина велике породице.
- **После окупације** одбија да прихвати нову власт, нове обичаје и нови начин живота.
- **Повлачи се из вароши** и силази само петком; у кућу не пушта новине, нову одећу, алатке ни школу по новом.
- **Његов отпор** није отворена побуна, него затварање у прошлост и немоћ пред историјом.

Историја га стиже и кад обара поглед: ново доба препознаје чак у траговима аустријских коња.

Симбол: старог света који више не може да заустави промене.

ПРЕДСТАВНИЦИ КАСАБЕ

пред новом влашћу

После уласка Аустроугара, угледни представници различитих вера излазе пред новог команданта. Њихов сусрет показује страх, опрез и неизвесност целе касабе. **Наведи их.**

- **Поп Никола** – стари православни свештеник, разуман и прибран; говори у име касабе.
- **Мула Ибрахим** – благ и добродушан човек; муца, али ужива поверење људи.
- **Давид Леви** – млади рабин, тих и бојажљив представник јеврејске заједнице.
- **Хусеин-ефендија** – муслимански угледник и део заједничког наступа пред новом влашћу.

Пред великим историјским преломом верске разлике се повлаче — сви деле исти страх и исту неизвесност.

На Дрини ћуприја

Судбине у новом времену

коцка, стража, хотел, Ћоркан и отпор старог
света

Милан Гласинчанин и Букус Гаон

- Милан Гласинчанин је **страствени коцкар**; његова прича прераста у легенду о игри са ђаволом.
- Игра се „на све или ништа“; када треба да скочи у Дрину, закукуриче петао и странац нестаје.
- Мотив подсећа на мит о проданој души и на фаустовску тему искушења.
- **Букус Гаон** проналази „ђавољи дукат“ и и сам постаје коцкар

Епизода показује да опасност не долази само из политике и власти, него и из човекове слабости

Грегор Федун и хајдук Јаков

- Грегор Федун је аустријски стражар на мосту, Рус из источне Галиције
- Данима поред њега пролази **Јеленка**, која се представља као турско девојче. Она га превари и преко моста пребацује хајдука Јакова Чекрлију у Србију.
- **Федун се убија јер схвата да је изневерио војничку дужност и идеал ревносног службеника.**
- Ова епизода је важна јер мост поново постаје граница, пролаз и место трагичне одлуке.

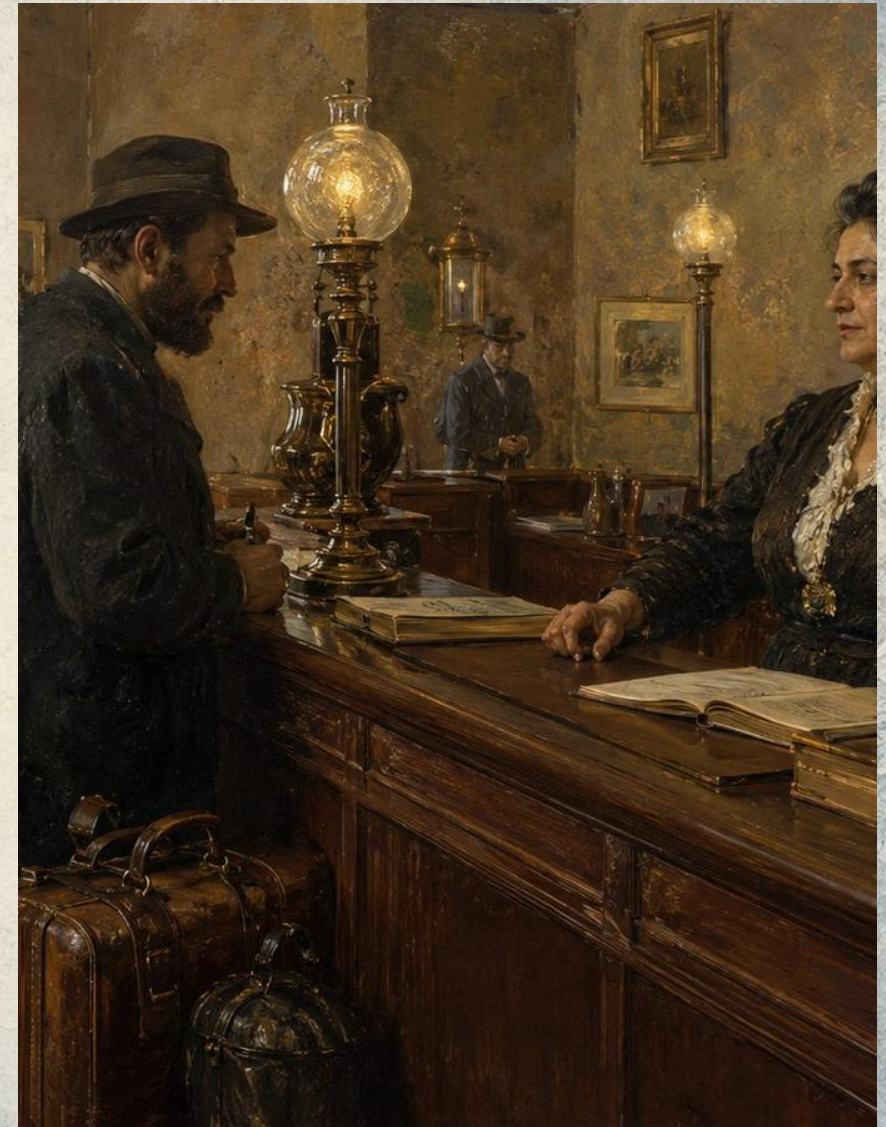
Лотика: хотел као ново средиште

- Лотика је снажан женски лик који у касабу уноси модерни, грађански, пословни дух.
- Њен хотел постаје место нових навика: новац, разговори, странци, услуга, ред и европски начин живота.
- У хотелу је увек присутна: **љубазна, храбра, отресита, пословна и рационална, води књиге, пази на новац, школује сиромашну родбину и држи цео хотел под контролом.**

Ко је власник овог хотела?

Власник је **Цалер**, њен зет, али је Лотика стварна душа хотела

Лотикин хотел је нова „капија“ епохе — место где се види шта долази после старе касабе.

ЛОТИКИН СЛОМ

1914: када снажна жена више не може да носи све

- **Годинама је ослонац хотела и породице**, али се **постепено исцрпљује** — хотел слаби, расту трошкови и дугови, а људи којима је помагала често је разочаравају.
- **Када 1914. почињу рат и гранатирање** Лотика и даље мисли најпре на друге: организује напуштање хотела и смешта породицу на сигурно.
- **Тек кад су сви збринути, она попушта** — почиње неконтролисано да плаче и доживљава нервни слом.
- **Улоге се обрћу** — они које је годинама носила сада брину о њој; њен слом означава и крај света хотела.

Лотика се не слама зато што је слаба, него зато што је предуго била јака за све друге.

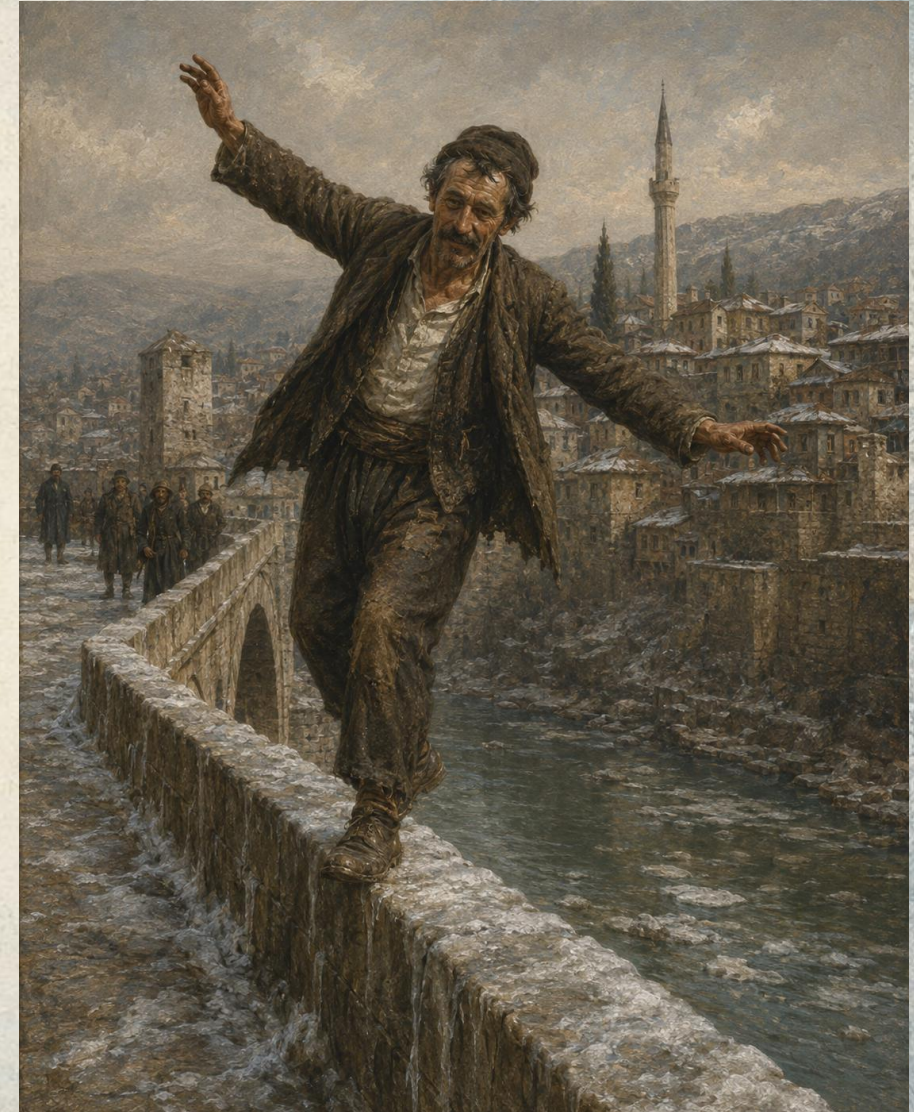
Њен лични слом истовремено означава и крај једног периода касабе.

Ћоркан: трагични весељак

- Ћоркан је један од најупечатљивијих ликова касабе: сиромашан, исмејан, пијан, али и необично поетичан.
- За друге је предмет подсмеха, а у њему постоји потреба за љубављу, лепотом и признањем.

Први пут је поменут 1921. године у причи „Ћоркан и Швабица“, а потом и у „Мили и Прелцу“ 1936. године, где је описана његова смрт. Лик Ћоркана Иво Андрић оживљава и у осмој и петнаестој глави свог романа „На Дрини ћуприја“, 1945. године.

Ћоркан

Ко је Ћоркан?

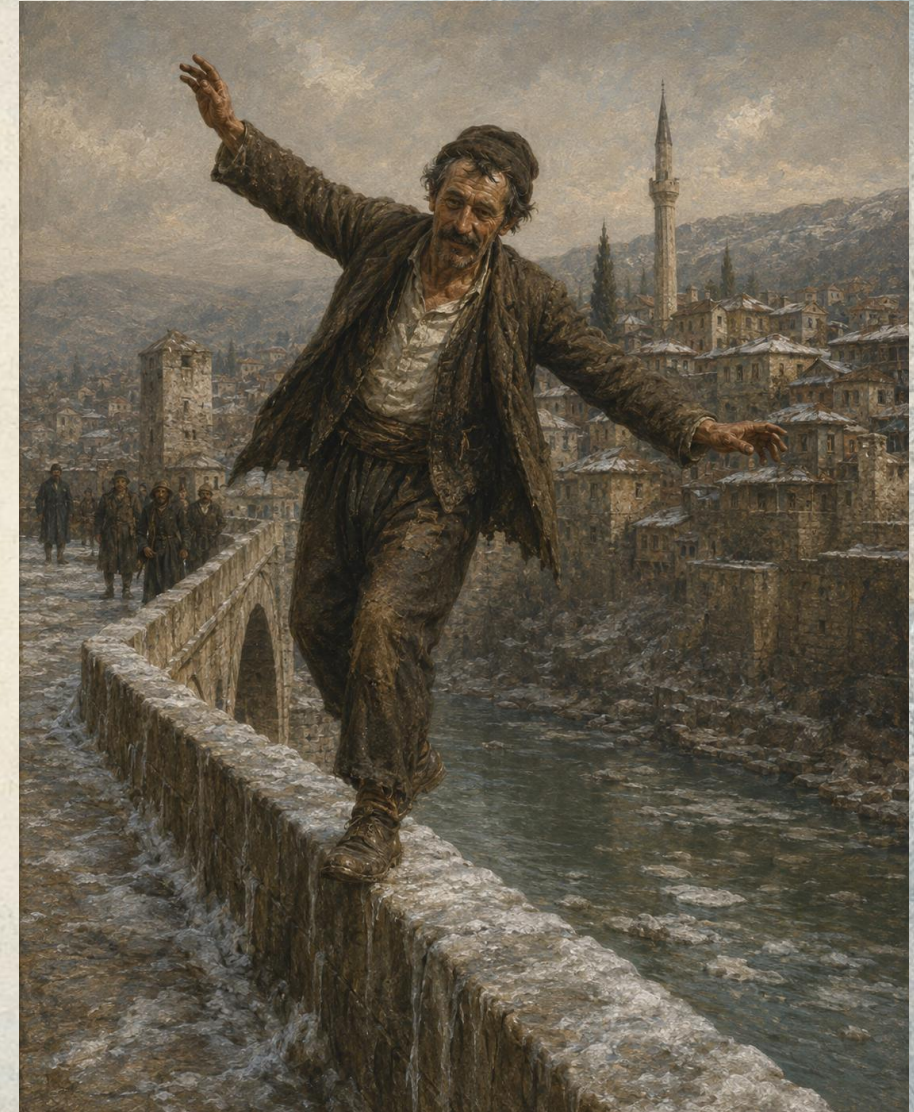
- Ванбрачно дете, без сигурног дома и положаја; касаба га храни, користи и исмева. Ради најтеже и најнеугледније послове; весељак је, пијаница, добродушан и понижен.

Његова љубав.

- Његова љубав према Паши за касабу је шала, а за њега једина светлост.

Који његов подвиг Андрић описује? На коју песму вас то подсећа?

- Када хода по залеђеној огради моста, на тренутак постаје предмет дивљења, а кад се спусти, опет је смешан и беспомоћан попут Бодлеровог албатроса.

ПЈЕТРО СОЛА

странац у касаби и сведок како „велика Европа“ стиже у мали Вишеград

Ко је Пјетро Сола?

Италијан, једини припадник свог народа у Вишеграду; добродушан, тих и ненаметљив човек.

Чиме се бави?

Зида, клесари, молује и ради разне мајсторске послове.

Најважнија епизода је после убиства царице Јелисавете 1898.

После убиства царице Јелисавете пошто је атентатор Италијан, Пјетро Сола свима објашњава да он с тим нема никакве везе.

Његова комична и помало тужна потреба да се правда показује како велики европски догађаји допиру и до мале касабе.

Алихоџа Мутевелић

Алихоџа је један од најважнијих сведока последњих делова романа: човек старог света који гледа како се све мења.

У односу Алихоџе према мосту сабира се једна од главних идеја романа: шта значи када се рани оно што је изгледало вечно?

Караманлија, ухо и рањени мост

1878. Алихоџа се супротставља Караманлији који позива касабу у безизгледан отпор Аустријанцима. Шта се тада десило?

На мосту је понижен и кажњен: прободеног уха био прикован за греду на мосту и тако срамно и болно дочекао нове господаре.

Након што су га Аустријанци скинули са греде на мосту, Алихоџа је цео живот носио окрњено и унакажено десно уво. За њега то није био знак срамоте, већ доказ његове исправности. То уво је било физички подсетник да је он био једини који је рекао истину и Караманлији.

На Дрини ћуприја

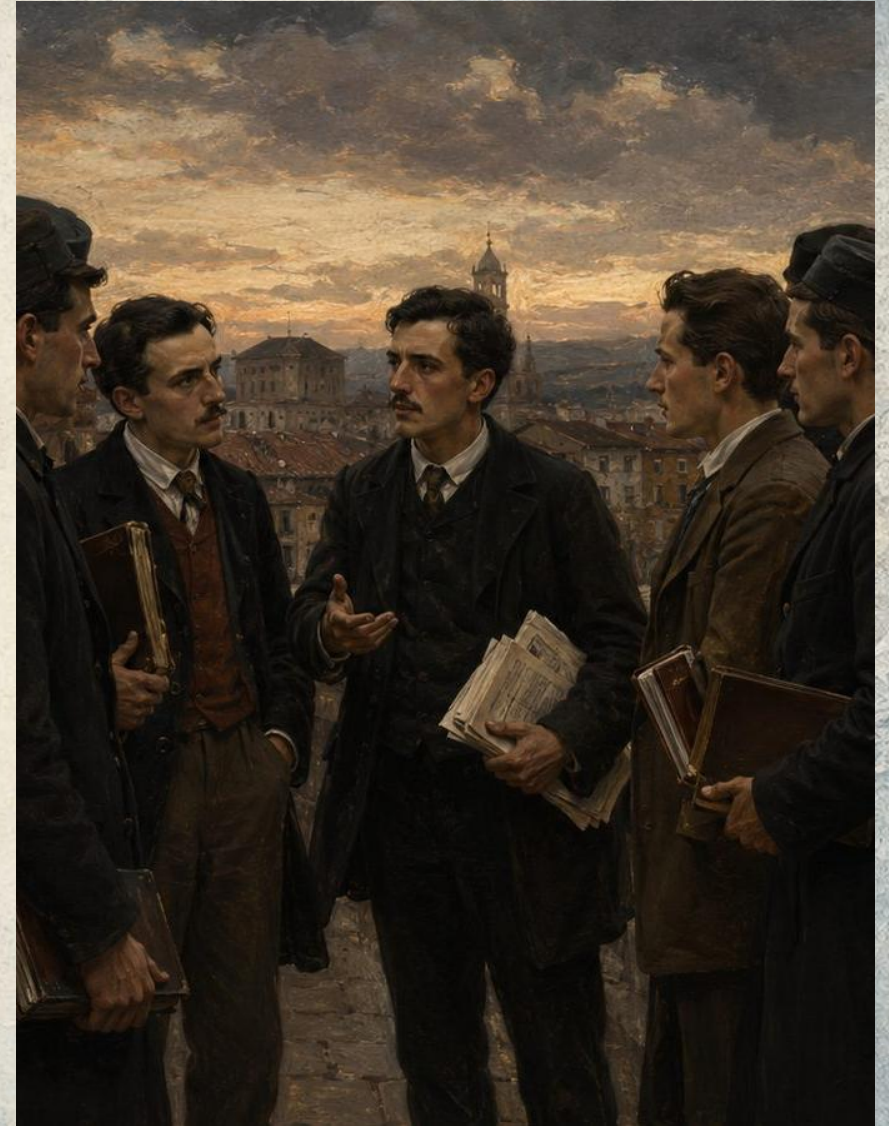
IV • Пред Први светски рат

младе генерације, нове идеје, политичка напетост и распад старе
равнотеже

Млади људи и нове идеје

Почетком XX века у касабу све јаче улазе школовани младићи, националне идеје и политичке расправе. Они више не прихватају свет као непроменљив: говоре о слободи, народу, будућности и преуређењу живота.

Капија сада постаје место политичке мисли, не само доколице и приче.

Студенти и учитељице: ко је ко

- **Јанко Стиковић** — студент из Граца, сујетан, амбициозан, склон чланцима и великим идејама
- **Јаков Херак** — социјалиста, оштар у расправама, верује у преуређење друштва
- **Тома Галус** — учесник ноћних дебата, младалачких заноса и предратних идеја
- **Велимир Стевановић и Ранко Михаиловић** — део школоване генерације која на капију доноси нови језик политике
- **Никола Гласинчанин** — није студент, али им парира умом; практичнији је и скептичнији
- **Зорка и Загорка** — учитељице; Зоркина неузвраћена љубав открива личну страну предратних идеала

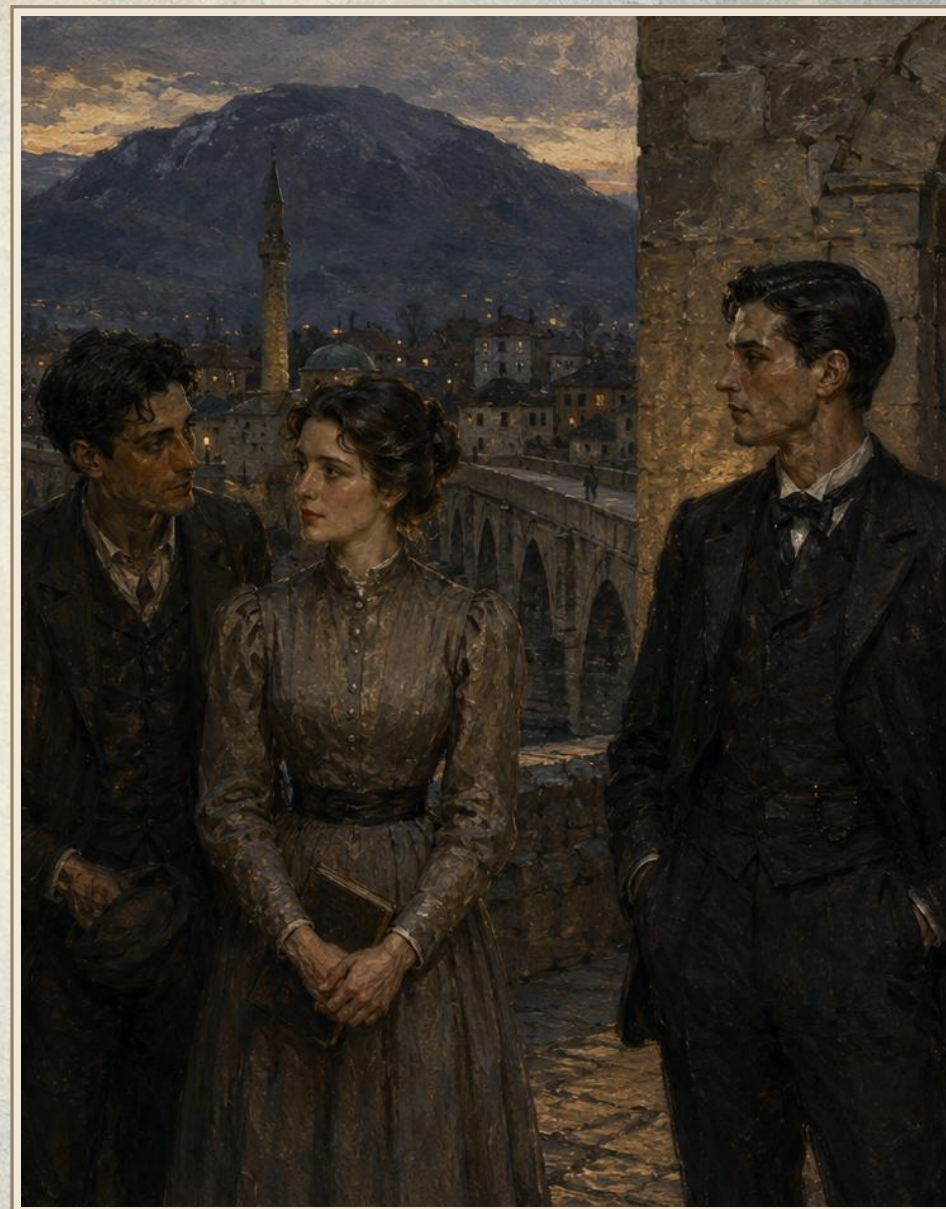
Кроз њих Андрић приказује генерацијски и идејни свет близак Младој Босни.

На капији они читају забрањене књиге и новине; сањају о рушењу старих царевина (Аустроугарске и Турске); верују у немогуће идеале, не слутећи да ће њихове генерације бити прве које ће страдати у рату који долази.

СТУДЕНТИ, УЧИТЕЉИЦА ЗОРКА И НЕУЗВРАЋЕНА ЛЈУБАВ

младост на капији: идеје о будућности и личне илузије

- **Зорка** је млада учитељица која се заљубљује у Јанка Стиковића иако је раније била блиска са Николом Гласинчанином. Јанко је заводи, али остаје хладан и неспреман за стварну блискост.
- **Никола Гласинчанин** — искренији и реалнији; после Јанковог одласка поново се зближава са Зорком и уочи рата је проси, али она нема снаге да прихвати.

Капија постаје место и идејних расправа и личних драма.

1908. анексија и раст напетости

- **Анексија Босне и Херцеговине** појачава осећај да је касаба део великих политичких игара.
- Локални живот постаје све зависнији од одлука које се доносе далеко од Вишеграда.
- Немир се шири кроз гласине, страхове, сумње и разговоре.

Историјски догађаји у роману најпре стижу као вест, потом као страх, а на крају као насиље.

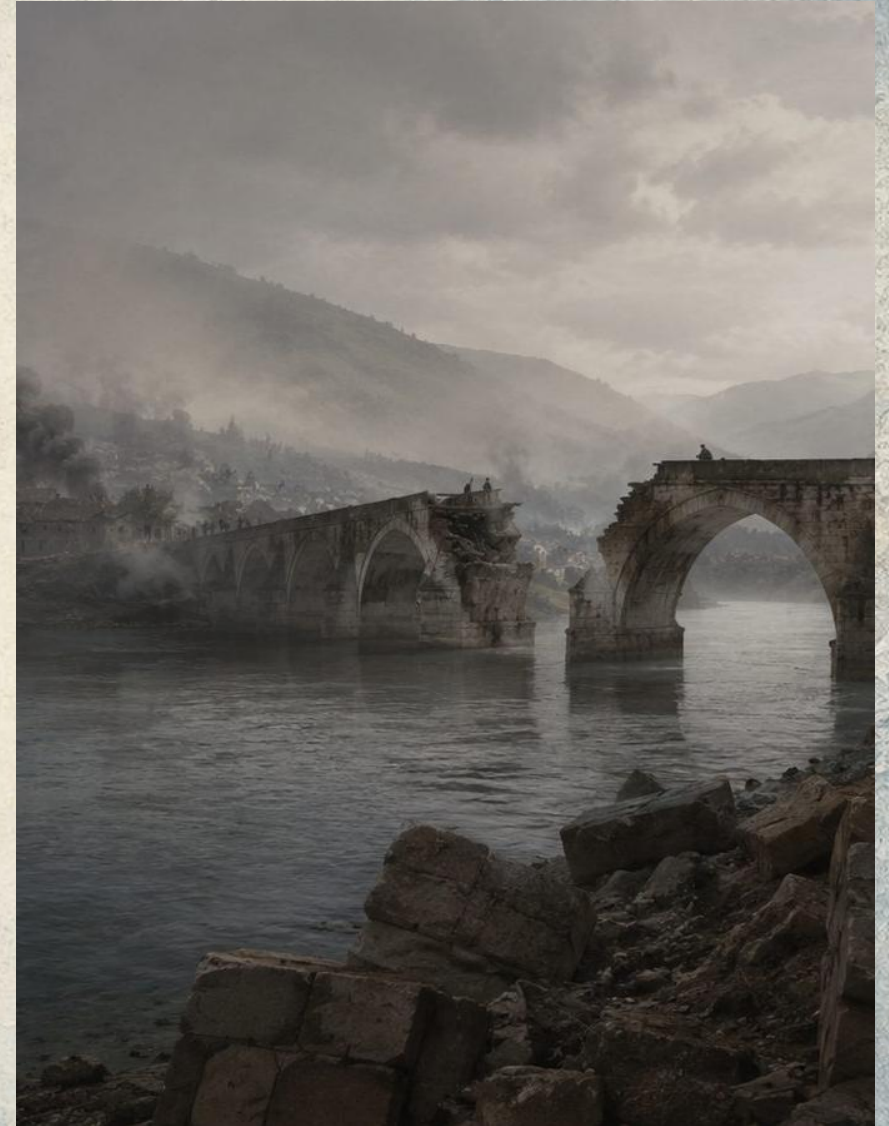
На Дрини ћуприја

Рат и рушење моста

Сарајевски атентат, 1914. и рањавање симбола трајања

1914: Сарајевски атентат и рат

- Сарајевски атентат означава улазак последњег великог прелома у роман: свет касабе више не може остати изван светске историје. Мост, који је вековима био место прелаза, сада **постаје стратешки објекат у рату**.
- **Аустроугарске власти минирају средишњи део моста** и припремају његово рушење пред повлачење.
- **Експлозија разара капију и део ћуприје** а снажан прасак потреса касабу и прекида дуги историјски континуитет живота око моста.
- **Пред очима становника** нестаје оно што је деловало вечно; мост више није недодирљив, већ рањен као и свет око њега.

Рушење дела моста

Експлозија прекида складну линију лукова: између стубова зјапи празнина, а мост изгледа као рањено тело.

АЛИХОЏИНА СМРТ

последњи чувар старог поретка и завршни смисао романа

- **Алихоџа Мутевелић** доживљава рушење моста као личну и историјску катастрофу, јер је у њему видео ослонац реда, трајања и смисла.
- **Потресен призором** он се удаљава од разорене ћуприје, носећи у себи бол због света који неповратно нестаје.
- **На узбрдици која води на Мејдан** Алихоџа пада и издише у кратким трзајима — то је његов последњи пут и последњи сусрет са историјом.
- **Његова смрт следи одмах после рушења моста** па се симболички спајају крај човека и крај једног целог доба.

„Али нека, мислио је он даље, ако се овде руши, негде се гради.“

Овом мишљу роман се отвара ка идеји трајања упркос разарању.

Алихоџа: човек који у рушењу моста осећа рушење читавог света.

На Дрини ћуприја

V • Велике теме и тумачење

Историја и појединац

- Једна од најважнијих идеја романа јесте да **велики историјски процеси постају видљиви тек у судбини малог човека.**
- Царевине и власти мењају мапе, али појединац осећа последице на телу, породици, послу, страху и љубави.
- **Зато у роману нема „малих“ епизода: свака људска судбина показује неки облик историјског притиска.**
- **Мост је тачка на којој се сусрећу велико време и кратак људски живот.**

Шта у роману траје, а шта пролази?

Траје

- камен моста и облик ћуприје
- потреба за причом и памћењем
- страх од власти и неизвесности
- људска жеља за редом и смислом

Пролази

- царства, униформе и заставе
- појединачни животи и страсти
- моде, навике и језици епохе
- уверење да је свет стабилан

Зашто роман почиње и завршава мостом?

- Почетак показује како мост настаје из личне трауме, царске моћи и људске жртве.
- Средина романа показује како мост постаје живот: прича, капија, трговина, љубав, страх, легенда.
- Крај показује да ни оно што делује најчвршће није потпуно заштићено од историје.
- Али чак и рањен, мост остаје у причи — а прича је облик трајања.

Роман завршава тамо где је и почео: на питању шта може да надживи човека.

*Живот је несхватљиво чудо, јер се
непрестано троши и осипа, а ипак траје и
стоји чврсто као на Дрини ћуприја.*